

«Як ты адзін — ты больш за аднаго»

Выступленне таленавітага пісьменьніка ў газэце — гэта дужа цікава і важна, асабліва сёння, калі многія з сумам згадваюць, як у апошняй чвэрці XX стагодзьдзя на ніве палітычнай журналістыкі працавалі беларускія пісьменьнікі і які розгалас мелі іх публікацыі. Узяць, да прыкладу, Алеся Адамовіча ці Сяргея Дубаўца. А пачатак мінулага стагодзьдзя? Кожны сучасны выдавец і галоўны рэдактар без сумневу марыць пра славу такіх публіцыстаў, такіх калюмністаў, як Янка Лучына, Вацлаў Ластоўскі, Максім Гарэцкі, Янка Купала. У апошняга чытаем: *«Самы найлепшы збаўца наш ад нашага ліхалецця — гэта мы самі. І калі ня хочам загінуць, калі ня хочам быць вечнымі рабамі, — павінны пакінуць мы благую звычку думаць, што нехта прыйдзе і выратуе нас з нашай бяды, з нашай няволі. (...) Час праявіць нам і свае сілы ў будаваньні новага жыцьця для сваёй бацькаўшчыны...»* («Больш самачыннасьці», 1919). Якое гарачае жаданьне кансалідаваць грамадзтва! З такімі ўладарамі думак ня страшна было б сустрэць сакавік 2006 году...

Сучасныя пісьменьнікі, якія рэгулярна друкуюцца ў газэтах, пазьбягаюць вострапалітычных тэмаў. Як, прыкладам, аўтары «Нашай Нівы» — Адам Глёбус, Уладзімер Арлоў ці Ўладзімер Някляеў. Але ад гэтага іх чытаць ня менш цікава. Упэўнены, што і «Сучасьнікаў» Глёбуса, і падарожную прозу Арлова, і «Знакі прыпынку» Някляева «нашаніўскі» чытач не абмінае ўвагай — гэта *патрэбныя* суразмоўцы, і яны (кажу бязь ценю іроніі) многаму могуць навучыць.

Аднак я быў непрыемна ўражаны, калі ў «Знаках прыпынку» (Наша Ніва. № 41. 2005) мяне разам з паплечнікамі па «ARCHE» назвалі «архараўцам» (іншымі словамі, «буянам», «галаварэзам») і абвінавацілі ў непавазе, варожым стаўленьні да супрацоўнікаў часопісу «Дзеяслоў». *«Нашы «архэўцы» (ледзь не напісаў «архараўцы» — тыя, хто групуецца пры часопісе «ARCHE»), — піша Някляеў, — ня надта ладзячы паміж сабою, яшчэ больш ня ладзяць зь «дзеяслоўцамі», у якіх да «архэўцаў» гэтакія ж моцныя зваротныя пачуцьці»*. Гэтыя абвінавачаньні абсурдныя: паводле лёгікі Някляева, я не ў ладах... з сабою, злую і крыўджу самога сябе, бо я, сталы аўтар «ARCHE», друкуюся таксама і ў «Дзеяслове». І гэтак жа злуюцца на саміх сябе, атрымліваюцца ў аўтара «Знакаў прыпынку», іншыя літаратары альбо крытыкі, якія адначасова супрацоўнічаюць з гэтымі двума часопісамі. Вось дык галаварэзы — самі сябе рэжуць!

Сэнс нататкі Някляева затуманены: з аднаго боку, ён кажа, што ў беларускіх літаратурных колах «кожны крыўдуе на кожнага», зь іншага, адзначае, што падобная сытуацыя назіралася заўсёды й ня толькі ў нас («так яно між намі сёння можа быць, як было

яно заўсёды і між усімі»). Калі гэта так, і дадзенае пытаньне — вечнае і невырашальнае, як спробы ліквідаваць сацыяльную несправядлівасьць у грамадстве, навошта тады яго ўздываць? Тым больш што *аўтар не прапануе ні новага бачаньня праблемы, ні сродкаў яе вырашэньня*. Уладзімер Някляеў забываецца, што ён піша для газэты, што ягоныя словы балюча адгукаюцца ў сэрцах многіх чытачоў, паглыбляючы іх разгубленасьць, зьняверанасьць у сабе і іншых (у тым ліку ў айчынных інтэлектуалах). Лас-тоўскі альбо Адамовіч такой неабачлівасьці сабе дазволіць не маглі. А працавалі яны ў тых жа варунках, што і Вы, спадар Някляеў, а менавіта ўва ўмовах, калі Беларусь ня мела палітычнай і эканамічнай свабоды, і незалежнасьць была недасяжнаю мараю, за якую трэба было змагацца. Змагацца разам.

Да таго ж гэтая савецкая звычка не называць ніякіх імёнаў! «Калі размаўляеш з тым ці іншым літаратарам (зь любой групоўкі) паасобку...» — назаўпе прозьвішчы, калі ласка! Ваш «сусед» па газэтнай паласе, Адам Глёбус, прозьвішчамі так і сыпле ў сваіх фацэцыях і нататках! Можа быць, у яго Вам трэба павучыцца шчырасьці, уменьню называць рэчы сваімі імёнамі, не ганяцца за абагульненьнямі?

Далібог, я не крыўдую на аўтара «Знакаў прыпынку», ні ў чым яго не абвінавачваю. Я толькі спрабую зразумець, чаму менавіта *цяпер* і менавіта ў такой *форме* званы беларускі паэт і прэзіт Уладзімер Някляеў ставіць (дакладней, спрабуе паставіць) гэтае пытаньне. Чаму ён, аўтар бліскучага вершу «Як ты адзін» (Крыніца. 1994. № 8), гэтак няўмела і павярхоўна піша сёньня пра варожыя лягеры (праблема, асабіста для мяне, падкрэсьлю, — няісная):

*Чужы чужым — яны знайшлі свайго,
Ня свой сваім — яны пайшлі з чужымі,
Ня тузайся ні з тымі, ні з другімі.
Як ты адзін — ты больш за аднаго.*

*У высі птушка,
Рыба ў глыбіні,
Вандроўнік на фантомным небакраі,
Як ты адзін — ты не змарнуеш дні
На тое, каб спазнаць законы зграі. (...)*

У гэтым вершы падкрэсьліваецца, што сапраўдны творца не павінен губляць сябе ў «тузаньні» з рэчаіснасьцю. Сапраўдная паэзія і гармонія — яны з тымі, хто аддаў перавагу не «чужым-сваім», а адзіноце, хто пасябраваў з сабою. Можа быць, Някляеву ў «Знаках прыпынку» трэба было нагадаць беларускім літаратарам свой верш «Як ты адзін» і толькі? Вынік, упэўнены, быў бы больш пазыгтыўны. Аднак, не. Някляеў-паэт збочыў, каб Някляеў-публіцыст выйшаў наперад. І сказаў... не, ня глупства, а трывіяльнасьць, якой ад былога галоўнага рэдактара легендарнага часопісу «Крыніца», а сёньня — новаабранага старшыні Беларускага ПЭН-цэнтру і аўтара паважанага тыднёвіка «Наша Ніва» мы зусім не чакалі.

*Павал Абрамовіч,
літаратурны крытык*